

APSTIPRINĀTS

Valsts vides dienesta ģenerāldirektors

Andris Kēniņš

Dokumenta datums ir tā parakstīšanas datums

*paraksts**

VIDES INSPICĒŠANAS PLĀNS 2026-2031

Piesārņojošo darbību jomā

RĪGA 2026

Saturs

Ievads	5
1. Vispārīgs būtisku vides jautājumu novērtējums.....	6
1.1. Prioritārās jomas	6
1.2. Sabiedrības iesaiste.....	9
1.3. Uzraugāmo objektu raksturojums un pārbaūžu rezultāti iepriekšējā periodā.....	10
1.4. Resursu kapacitāte	13
2. Ģeogrāfiskais pārklājums un teritoriālais risku novērtējums	16
2.1. Siltumenerģijas ražošana	16
2.2. Notekūdeņu apsaimniekošana	17
2.3. Atkritumu apsaimniekošana un pārrobežu sūtījumi	18
2.4. Lauksaimniecība (īpaši jutīgās teritorijas).....	18
2.5. Ostas un industriālās teritorijas	19
2.6. Autoservisi un nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošana	20
3. Regulāras vides inspicēšanas programma.....	20
3.1. Vides risku novērtēšana	20
3.2. Pārbaūžu veidi un to organizācija	23
3.3. Pārbaūžu plāna sagatavošana.....	24
4. Ārkārtas vides inspicēšanas procedūras	25
5. Sadarbība ar citām kontrolējošām iestādēm.....	26

Saīsinājumu saraksts

CE	Piesārņojuma slodzes apjoms
Dienests, VVD	Valsts vides dienests
DP	Drošības pārskats
EEl	Elektriskās un elektroniskās iekārtas
EMAS	Eiropas Savienības vides vadības audita sistēma
F-gāzes	Fluorētās siltumnīcefekta gāzes
HES	Hidroelektrostacija
IMPEL	Starptautiskais vides institūciju sadarbības tīkls
LVĢMC	Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs
MK noteikumi Nr.1082	Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumi Nr. 1082 "Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai"
MK noteikumi Nr.131	Ministru kabineta 2016. gada 1. marta noteikumi Nr. 131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi"
MK noteikumi Nr.17	Ministru kabineta 2021. gada 7. janvāra noteikumi Nr. 17 "Noteikumi par gaisa piesārņojuma ierobežošanu no sadedzināšanas iekārtām"
MK noteikumi Nr.34	Ministru kabineta 2002. gada 22. janvāra noteikumi Nr. 34 "Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī"
MK noteikumi Nr.388	Ministru kabineta 2014. gada 8. jūlija noteikumi Nr. 388 "Elektrisko un elektronisko iekārtu kategorijas un marķēšanas prasības un šo iekārtu atkritumu apsaimniekošanas prasības un kārtība"
MK noteikumi Nr.962	Ministru kabineta 2004. gada 23. novembra noteikumi Nr. 962 "Valsts vides dienesta nolikums"
MW	Megavati
NAI	Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas
OSNV	Ozona slāni noārdošās vielas
RANP	Rūpniecisko avāriju novēršanas programma
RAS	Ražotāju atbildības sistēma
Regula (ES) 2024/1157	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1157 (2024. gada 11. aprīlis) par atkritumu sūtījumiem un ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1257/2013 un (ES) 2020/1056 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1013/2006 (Dokuments attiecas uz EEZ)

Regula (ES) 2024/573	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/573 (2024. gada 7. februāris) par fluorētajām siltumnīcefekta gāzēm , ar kuru groza Direktīvu (ES) 2019/1937 un atceļ Regulu (ES) Nr. 517/2014
Regula (ES) 2024/590	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/590 (2024. gada 7. februāris) par ozona slāni noārdošām vielām un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1005/2009
RVP, Pārvalde	Reģionālā vides pārvalde
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SEVESO	Paaugstināta riska objekti, kuri atbilst Ministru kabineta 2016. gada 1. marta noteikumi Nr.131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi" prasībām
TN	Tehniskie noteikumi
ŪRLA	Ūdens resursu lietošanas atļaujas

Ievads

Vides inspicēšanas plāns (turpmāk – Plāns) izstrādāts saskaņā ar likuma “Par piesārņojuma” 49. pantu, tas aptver laika periodu no 2026. gada līdz 2031. gadam, un tiek pārskatīts un aktualizēts ne retāk kā reizi sešos gados. **Plāna virsmērķis** ir nodrošināt uz risku izvērtējumu balstītu vides aizsardzības prasību ievērošanas kontroli Latvijas Republikas teritorijā, tādējādi novēršot vai mazinot negatīvo ietekmi uz vidi un cilvēku veselību.

Dienests ir Klimata un enerģētikas ministrijas pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras viena no funkcijām ir **vides aizsardzības un dabas resursu izmantošanas jomas valsts kontroles** īstenošana. Plāns aptver atļaujas un vides normatīvo aktu nosacījumu ievērošanas kontroli attiecībā uz likuma „Par piesārņojumu” 1.pielikumā minētajām **A kategorijas piesārņojošām darbībām** un Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumu Nr.1082 “Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai” 1. pielikumā **B kategorijas piesārņojošām darbībām** un 2. pielikumā **C kategorijas piesārņojošām darbībām, kā arī** sabiedrības informēšanu par vides normatīvo aktu prasību ievērošanu.

Plāns kalpo kā stratēģisks ietvars, kas nosaka vienotu pieeju, procedūras un kritērijus vides kontroles īstenošanai, veicinot konsekventu, uz risku izvērtējumu balstītu un mērķtiecīgu vides aizsardzības prasību ievērošanas uzraudzību visā Latvijas Republikas teritorijā.

Valsts vides kontroli īsteno Dienesta inspektori, rīkojoties atbilstoši Vides aizsardzības likuma 20. un 21. pantā noteiktajām tiesībām. Minētais regulējums dod tiesības inspektoriem brīvi piekļūt kontrolējamajiem objektiem, ņemt paraugus un mērījumus, pieprasīt nepieciešamo informāciju, kā arī pieņemt lēmumus par piesārņojošās darbības ierobežošanu vai apturēšanu, ja tiek konstatēts būtisks vides un cilvēku veselības apdraudējums.

Plāna īstenošanas periodā Dienests paredz pāreju uz centralizētu kontroles pārvaldības modeli. Jaunais kontroles modelis paredz inspektoru specializāciju konkrētās vides kompetencēs (gaiss, ūdens aizsardzība, augsnes aizsardzība, atkritumi), tādējādi arī atsakoties no administratīvām robežām un paaugstinot vides kontroli kvalitāti visā Latvijas teritorijā. Tuvāko divu gadu laikā Plānu aktualizēs, lai tajā integrētu šo specializācijas pieeju, kā arī lai paplašinātu uz risku balstītu plānošanu.

1. Vispārīgs būtisku vides jautājumu novērtējums

Vides politikas pamatnostādņēs 2021.-2027.gadam, Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā 2021.-2030.gadam, Smalko daļiņu, amonjaka, slāpekļa oksīdu, gaistošo organisko savienojumu un sēra dioksīda emisiju samazināšanas plāns 2026.-2030. gadam un Stratēģijā Latvijas klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam ir identificētas un novērtētas būtiskākās vides aizsardzības jomas un ar tām saistītie izaicinājumi. Minētajos dokumentos noteiktie mērķi un rīcības virzieni prasa mērķtiecīgus uzlabojumus un ilgtermiņa risinājumus, tostarp efektīvu vides aizsardzības prasību ievērošanas uzraudzību, lai nodrošinātu ilgtspējīgu vides kvalitāti un augstu dzīves kvalitāti sabiedrībai.

1.1. Prioritārās jomas

Valsts vides dienests, atbilstoši valsts līmenī noteiktām prioritātēm, Vides inspicēšanas plānā **2026.-2031. gadam** noteicis šādas prioritārās vides inspekcijas jomas (1.tabula).

1. tabula. Prioritārās jomas

Prioritārā joma	Riski	Inspekcijas fokuss 2026-2031
Gaisa kvalitāte	Sadedzināšanas iekārtu radītais gaisa piesārņojums (ciētās daļiņas, NOx, SO ₂)	Jauno stingrāko emisiju robežvērtību kontrole lielas, vidējas un mazas jaudas sadedzināšanas iekārtām emisiju samazināšanas nodrošināšanai; valsts testēšanas veikšana operatoru veiktā pašmonitoringa pārbaudei
Ūdens kvalitāte	Neatbilstoši attīrīti notekūdeņi, saņemamo ūdensobjektu kvalitātes pasliktināšanās	NAI kontrole ietekmju uz ūdensobjektiem samazināšanai vai novēršanai; ražošanas notekūdeņu priekšattīrīšanas kontrole; valsts testēšanas veikšana operatoru veiktā pašmonitoringa pārbaudei
Atkritumu apsaimniekošana	Nelegāli atkritumu sūtījumi, korekta atkritumu plūsmas uzskaitē	Pārrobežu sūtījumu digitālā uzraudzība, RAS datu digitalizācija

1.1.1. Gaisa kvalitāte un klimata pārmaiņas

Sadedzināšanas iekārtas: Saskaņā ar Smalko daļiņu, amonjaka, slāpekļa oksīdu, gaistošo organisko savienojumu un sēra dioksīda emisiju samazināšanas plānu 2026.-2030. gadam un MK noteikumiem Nr.17, uzraudzības un kontroles fokuss 2026.-2030. gada periodā mainās no lielas jaudas sadedzināšanas iekārtām (>50 MW) uz vidējas (1-50 MW) un mazas jaudas (0,2-1 MW) sadedzināšanas iekārtām.

Inspekcijas prioritāte šajā periodā ir nodrošināt jauno emisiju robežvērtību ievērošanas kontroli:

- Esošajām vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām (5-50 MW) - emisiju robežvērtības spēkā no 2025. gada;

- Vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām (1-5 MW) - emisiju robežvērtības spēkā no 2030. gada;
- Mazas jaudas sadedzināšanas iekārtām (0,2-1 MW) - emisiju robežvērtības spēkā no 2027. gada.

VVD kopš 2021. gada īsteno sadedzināšanas iekārtu, kā arī citu piesārņojošo iekārtu, kas nav sadedzināšanas iekārtas, emisiju robežvērtību uzraudzību, veicot emisiju testēšanu. 2021.-2025. gadā veikta emisiju testēšana 129 sadedzināšanas iekārtās, kā arī 41 citā iekārtā, kas nav sadedzināšanas iekārtas.

Ozona slāņa noārdošās vielas un F-gāzes: Ņemot vērā Regulas (ES) 2024/573 un Regulas (ES) 2024/590, prasības aukstuma aģentu apsaimniekošanai un izmantošanai ir kļuvušas stingrākas. Šīs prasības ir vērstas uz F-gāzu un OSNV noplūžu riska samazināšanu, kā arī nelegālas vielu aprites novēršanu, īpaši ņemot vērā šo vielu augsto ozona slāņa noārdīšanas potenciālu un/vai globālās sasilšanas potenciālu. Ņemot to vērā, inspekcijas prioritāte ir pārbaudīt, vai ievēro noplūžu pārbaudes regularitāti, neizmanto nelegālās vielas, neizmanto atkārtoti neuzpildāmas tvertnes un vielu apriti.

Pārbaūžu rezultāti liecina, ka 50% uzņēmumu, kuri ir saņēmuši Dienesta licenci, pilnībā izpilda visas prasības. Darbību veikšana bez atbilstošas licences ir normatīvo prasību pārkāpums un vienlaikus palielina F-gāzu noplūdes risku, kas apdraud gan vidi, gan pašu darbības veicēju. Īstenojot operatoru, kuru valdījumā ir aukstumiekārtas, pārbaudes, novērots, ka 67% nodrošina regulāru noplūžu pārbaūžu veikšanu. Vienlaikus 44 % pārbaudīto aukstumiekārtu ir iepildīts R404A freons, savukārt ar regulējumu aizliegtais R22 freons tika konstatēts tikai 2 % iekārtu.

1.1.2. Ūdens resursu aizsardzība

Viena no nozīmīgākajām slodzēm uz iekšzemes ūdeņiem ir piesārņojums ar barības vielām (biogēnajiem elementiem). Galvenie biogēno elementu avoti ir notece no lauksaimniecības zemēm, kā arī pilsētās un apdzīvotās vietās novadītie notekūdeņi, tai skaitā no rūpniecības objektiem. Arī Baltijas jūrā un Rīgas līcī viens no galvenajiem slodžu veidiem ir biogēno elementu noplūde. Antropogēnais piesārņojums ievērojami paātrina eitrofikācijas procesu norisi un ir saistīts ar zilaļģu savairošanos. Zilaļģes bīstamas to radīto toksīnu dēļ. Zilaļģu savairošanās ir kļuvusi par aktuālu problēmu Latvijas rekreācijas ūdeņos.¹ Latvijas teritorija ir noteikta par īpaši jutīgu teritoriju², uz kuru attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai. Komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu operatori, kuri ilgstoši nespēj nodrošināt atbilstošas tehnoloģijas piesārņojošo vielu emisiju samazināšanai vai pareizu iekārtas ekspluatāciju, atrodas pastiprinātā Dienesta uzraudzībā un tiek iekļauti problemātisko Notekūdeņu attīrīšanas iekārtu sarakstā (turpmāk - problemātiskie NAI). Saraksts katru gadu tiek pārskatīts, situācijas analīze par iepriekšējo gadu tiek publicēta Dienesta tīmekļvietnē³. Iekārtas sarakstā tiek iekļautas, balstoties uz riska analīzi, kas ietver **konstatētās neatbilstības** (sodi, neizpildīti lēmumi), **iedzīvotāju sūdzības** un **ietekmes vērtējumu uz ūdensobjektiem** (it īpaši uz riska ūdensobjektiem). Lai NAI svītrotu no saraksta, operatoram

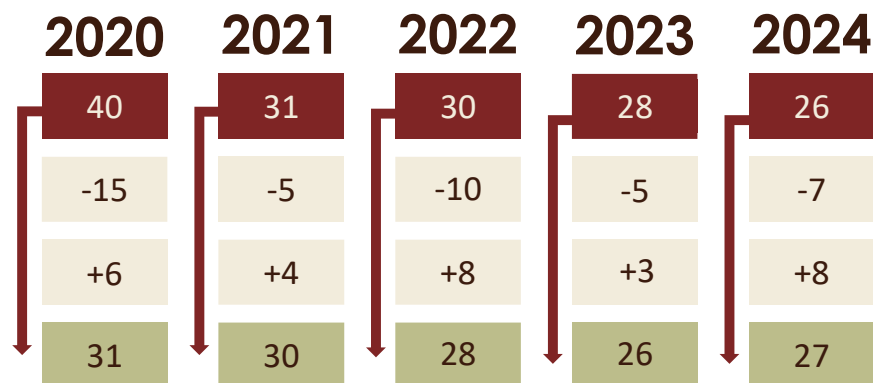
¹ Ministru kabineta 2022. gada 31. augusta rīkojums Nr. 583 "Par Vides politikas pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam", 7.p. <https://likumi.lv/ta/id/335137>

² Ministru kabineta 2002. gada 22. janvāra noteikumos Nr. 34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī”

³ Notekūdeņu apsaimniekošana, <https://www.vvd.gov.lv/lv/notekudenu-apsaimniekosana>

ir jāievieš piesārņojuma samazināšanas prasībām atbilstoša tehnoloģija, jānodrošina NAI pareiza ekspluatācija un stabila darbība, ko apliecina ar notekūdeņu testēšanas rezultātiem.

Kopš 2020. gada Dienests īsteno valsts testēšanas programmu, kas sniedz papildus informāciju par NAI darbību, neatkarīgi no operatora veiktā pašmonitoringa. Veicot valsts testēšanu, Dienests ir konstatējis neatbilstošu notekūdeņu attīrīšanu iekārtās, kurās operatora dati iepriekš liecināja par atbilstību (2024.gadā 16 gadījumos, 2023. – 8, 2022. – 7, 2021. – 10; 1.attēls). Konstatētas problēmas saistībā ar fosfora koncentrācijas samazināšanu notekūdeņos. Secināts, ka NAI stabilu darbību būtiski ietekmē kanalizācijas tīklu tehniskais stāvoklis (gruntsūdeņu infiltrācija sistēmās, lietusūdeņu kanalizācijas sistēmu nesakārtotība) un ieplūstošo notekūdeņu sastāvs, piemēram, pārtikas pārstrādes uzņēmumi nereti novada komunālajās sistēmās pārāk koncentrētus notekūdeņus, kas pārslogo NAI.

1. attēls. Problemātisko NAI skaita dinamika no 2020.-2024.gadam

Inspekcijas prioritāte ūdens resursu aizsardzībā 2026.-2031. periodā ir turpināt strādāt ar komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu operatoriem, kuri ilgstoši nespēj nodrošināt atbilstošu notekūdeņu attīrīšanu. Šie operatori, tāpat kā līdz šim, iekļaujami problemātisko NAI sarakstā un uzraugāmi valsts testēšanas ietvaros. Tāpat tiks pievērsta uzmanība preventīvai notekūdeņu attīrīšanas problēmu identificēšanai, turpinot strādāt ar **ražošanas notekūdeņu attīrīšanas iekārtām**, notekūdeņu priekšattīrīšanu, pirms notekūdeņi tiek novadīti centralizētajās kanalizācijas sistēmās.

1.1.3. Atkritumu apsaimniekošana

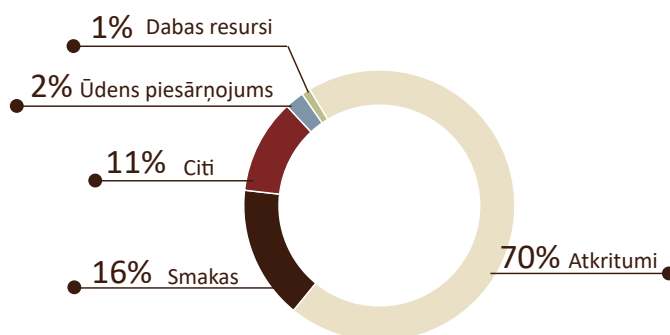
Pārkāpumi atkritumu jomā joprojām ir izplatītākie vides pārkāpumi un tie bieži ietver arī krimināla rakstura pazīmes (pazīmes atbilstoši Krimināllikuma 99. panta otrajai daļai). Tie ir gadījumi, kad, apzināti vai neapzināti neievērojot atkritumu apsaimniekošanas noteikumus tiek nodarīts būtisks kaitējums vai būtisks kaitējuma risks. Jāpiemin, ka nereti noziedzīga nodarījuma motīvi ir balstīti ekonomiskā labuma gūšanas nolūkos, apejot izmaksas, kas rastos, atkritumus apsaimniekojot legāli (maksas atkritumu apsaimniekotājiem par atkritumu pieņemšanu, DRN utt.).

Pārrobežu sūtījumi: Ņemot vērā, ka Latvijā ir limitētas atkritumu pārstrādes iespējas un Latvijai ir noteikti pārstrādes mērķi, kas jāsasniedz (piemēram 2026.g. 55% sadzīves atkritumiem ir jābūt pārstrādātiem), līdz ar to vairāk kā 50% no Dienesta pārraudzībā esošo atkritumu apsaimniekotājiem ir iesaistījušies atkritumu pārrobežu sūtījumos un šo operatoru uzraudzībai tiek izstrādāts atsevišķs Atkritumu pārrobežas

inspekcijas plāns. Pārbaūžu īstenošana ir balstīta uz riska analīzi un starp institucionālo sadarbību ar VID Muitas pārvaldi, Valsts policiju, Rīgas brīvostas pārvaldes Ostas policiju un Valsts robežsardzi, lai novērstu nelikumīgus sūtījumus. 20.05.2024. stājas spēkā Regula (ES) 2024/1157 par atkritumu sūtījumiem, ko sāks piemērot no 21.05.2026., kontroles jomā tas nozīmē pāreju uz digitālo vidi un efektīvāku nelikumīgo sūtījumu uzraudzību. Regulas Nr. 2024/1157 62. pantā ir noteikts, ka ES dalībvalstīm ir jānodrošina, ka attiecībā uz visu valsts ģeogrāfisko teritoriju ir izveidots atkritumu pārrobežu sūtījumu pārbaūžu inspekcijas plāns.

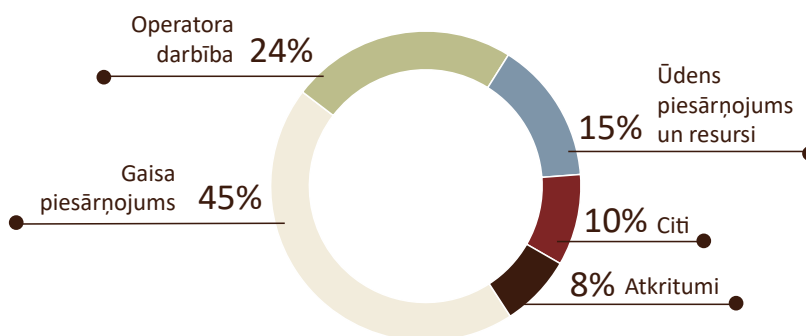
1.2. Sabiedrības iesaiste

Valsts vides dienests regulāri saņem iedzīvotāju iesniegumus un ziņojumus par iespējamiem vides pārkāpumiem. Sūdzību tematiskā analīze sniedz būtisku ieskatu par aktuālākajām vides problēmām valstī un ļauj identificēt jomas, kurās nepieciešama gan pastiprināta kontrole, gan mērķtiecīgi preventīvie pasākumi. Dati par ienākošajām iedzīvotāju sūdzībām liecina, ka laika posmā no **2022. līdz 2025. gadam visbiežāk sastopamās iedzīvotāju sūdzību tēmas** ir atkritumu jomā, dažādu smaku gadījumos, par ūdens piesārņojumu vai dabas resursu pārkāpumus (2.attēls).

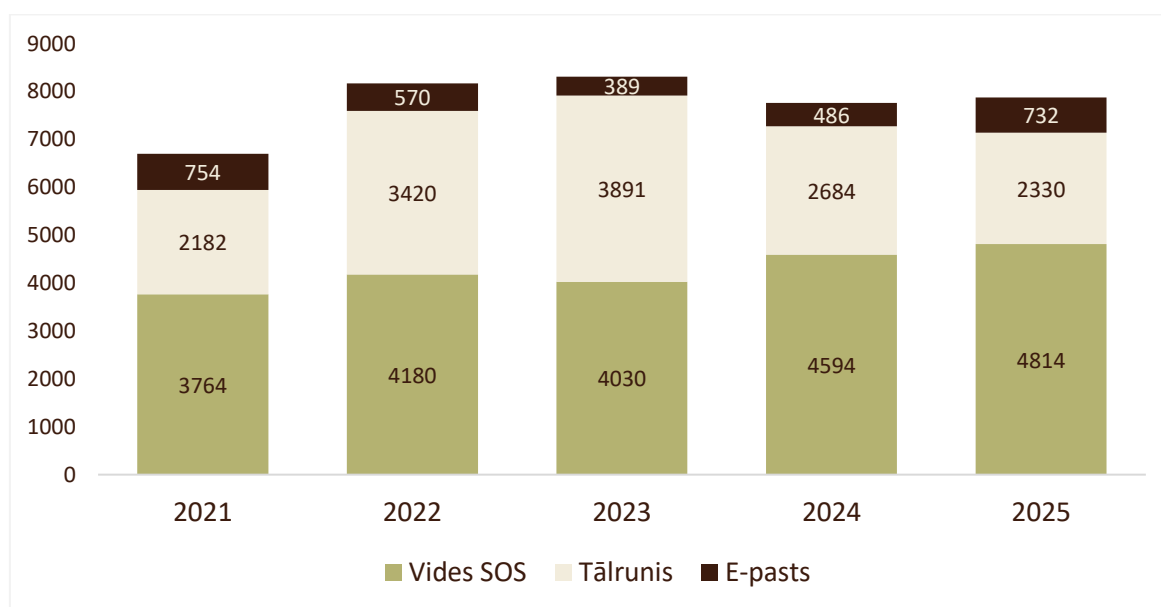
2.attēls. Vides SOS ienākošo sūdzību top 5 tēmu sadalījums no 2022. līdz 2025. gadam

Ienākošo sūdzību statistika norāda uz ilgstošu problēmu sabiedrībā ar nepareizi apsaimniekotiem atkritumiem. Neskatoties uz to, Dienesta uzdevums nav reaģēt uz katru ienākošo sūdzību ar braukšanu pārbaudē. Dienests ienākošās sūdzības pārsūta atbildīgām iestādēm. Reaģējot uz iedzīvotāju sūdzībām, vides inspektori dodas izbraukumos pārsvarā gaisa piesārņojuma jomā, konstatējot neatbilstības operatora darbībā, ūdens un dabas resursu jomā un atkritumu jomā (3.attēls).

3.attēls. Vides inspektoru sūdzību pārbaužu tēmu sadalījums no 2022. līdz 2025. gadam

Vairāk nekā puse (vidēji 55%) sūdzību tiek saņemtas, izmantojot lietotni "Vides SOS". Kopš 2022. gada VIDES SOS aplikācijā saņemto sūdzību skaits pieaug, 2025. gadā sasniedzot 61%. Nemainīga nozīme ir Dienesta Operatīvā koordinācijas centra tālrunim +371 26338800 (vidēji 32%), e-pastā un citos saziņas kanālos informācija tiek saņemta vidēji 5-10% gadījumu (4.attēls). Informācija par sūdzībām tiek izmantota kā papildu rīks kontroles prioritāšu noteikšanā. Dienests turpina veikt preventīvus pasākumus, lai samazinātu pārkāpumu skaitu - tiek organizētas skaidrojošas kampaņas, konsultācijas uzņēmējiem un stiprināta sadarbība ar pašvaldībām un citām iestādēm. Sabiedrības iesaiste vides problēmu novēršanā ir nemainīga - sūdzību dinamika periodā no 2022-2024. gadam ir stabila, vidēji gadā saņemot 8000 ziņojumus par vides pārkāpumiem, kas liecina par nemainīgu sabiedrības ieinteresētību iesaistīties vides kvalitātes uzlabošanā.

4. attēls. Sūdzību skaita dinamika un saņemšanas kanāli no 2021.gada līdz 2025.gadam

1.3. Uzraugāmo objektu raksturojums un pārbaužu rezultāti iepriekšējā periodā

Lai nodrošinātu pēctecīgu un uz riskiem balstītu plānošanu 2026.-2031. gada periodā, Dienests ir izvērtējis iepriekšējā plānošanas perioda rezultātus un aktualizējis uzraugāmo atļauju skaitu.

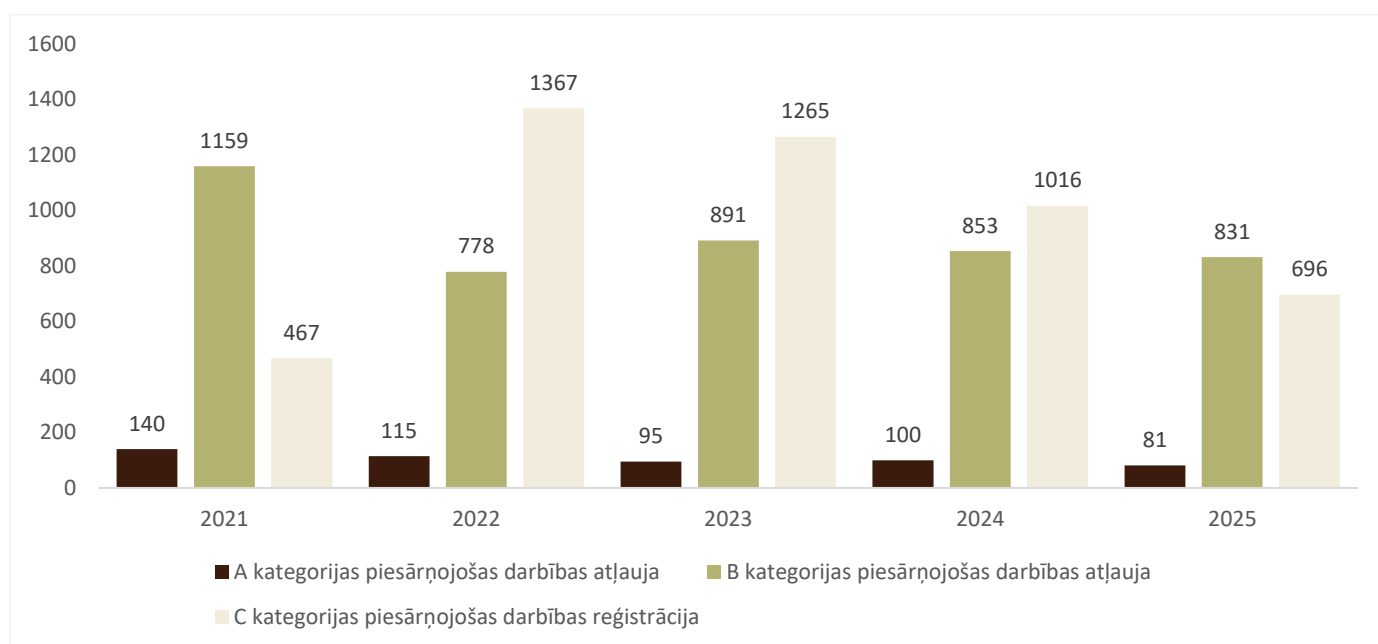
1.3.1. Iepriekšējā perioda (2021-2025) darbības rādītāji

A kategorija: Pārskata periodā veiktas 531 A kategorijas pārbaudes, kas veido 5% no kopējā pārbaužu skaita. 64 gadījumos pieņemti lēmumi par veicamajām rīcībām neatbilstību novēršanai vai brīdinājumi par piespiedu izpildi par atļaujas nosacījumu pārkāpumiem, savukārt 34 gadījumos piemērots administratīvais

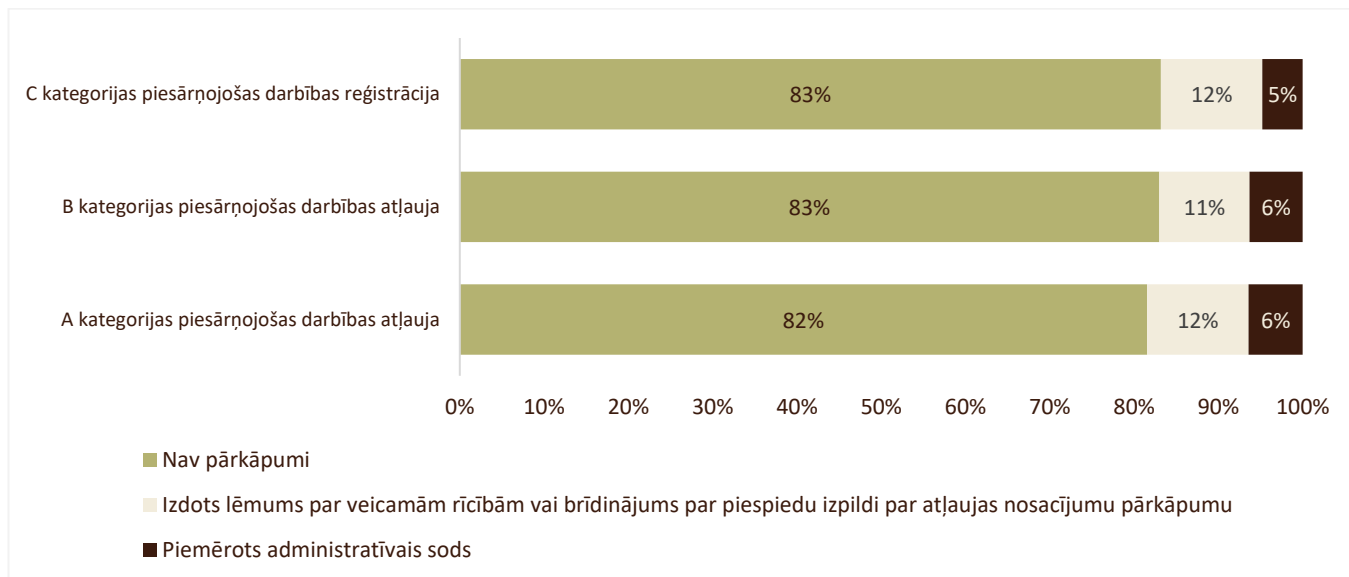
sods. Kopumā konstatēts, ka vidēji 82% A kategorijas operatoru, piesārņojošo darbību veic atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām un ievēro darbībai saistošās prasības un nosacījumus.

B kategorija: Veiktas 4512 B kategorijas pārbaudes, kas veido 46% no visām pārbaudēm. 483 gadījumos pieņemti lēmumi par veicamajām rīcībām neatbilstību novēršanai vai brīdinājumi par piespiedu izpildi par atļaujas nosacījumu pārkāpumiem, bet 284 gadījumā piemērots administratīvais sods. Rezultāti liecina, ka vidēji 83% B kategorijas operatoru ievēro piesārņojošajai darbībai noteiktās prasības un nosacījumus.

C kategorija: C kategorijas objektos veiktas 4811 pārbaudes, kas veido 49% no kopējā pārbažu skaita. 579 gadījumos pieņemti lēmumi par veicamajām rīcībām neatbilstību novēršanai, bet 230 gadījumos piemērots administratīvais sods. Vidēji 83% C kategorijas operatoru darbību veic atbilstoši noteiktajām vides aizsardzības prasībām. Pārbažu skaits būtiski pieauga 2022. gadā, uzsākot mērķtiecīgas dzīvnieku novietņu kontroles. Trīs gadu laikā (no 2022.gada līdz 2024.gadam) šajā jomā veiktas 2276 pārbaudes.

5. attēls. Piesārņojošo darbību (A, B un C kategorija) pārbažu skaita dinamika 2021.-2025. gadā

6. attēls. Pārkāpumu skaits piesārņojošo darbību (A, B un C kategorijas) pārbaudēs 2021.-2025. gadā

1.3.2. Objektu reģistrs

Saskaņā ar likuma “Par piesārņojumu” prasībām Dienests uztur aktuālu informāciju par visām izsniegtajām atļaujām valsts informācijas sistēmā “TULPE”. Sabiedrībai ir nodrošināta brīva piekļuve informācijai par izsniegtajām A un B kategorijas piesārņojošas darbības atļaujām, C kategorijas piesārņojošas darbības reģistrācijām, operatoru iesniegtajiem pasākumu plāniem un pārbaudes rezultātiem (2.tabula).

2.tabula. Valsts vides dienesta reģistri

Pēc katras A kategorijas iekārtas pārbaudes sagatavo ziņojumu par veiktās pārbaudes rezultātiem. Divu mēnešu laikā pēc pārbaudes veikšanas to nosūta operatoram, savukārt četru mēnešu laikā to ievieto informācijas sistēmā TULPE	https://registri.vvd.gov.lv/vides-aizsardzibas-kontrole/kontroles-pasakumu-rezultati/
Informācijas sistēmā TULPE ir pieejama informācija par operatoru iesniegtajiem pasākumu plāniem un laika grafiku smaku traucējumu samazināšanai vai novēršanai	https://registri.vvd.gov.lv/vides-aizsardzibas-kontrole/odor-mitigation-schedule/
Informācija par izsniegtajām atļaujām A un B kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai	https://registri.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/a-un-b-atlaujas/
Informācija par C kategorijas piesārņojošas darbības reģistrācijām	https://registri.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/c-kategorijas-piesarnojoso-darbibu-registrs/

1.3.3. Iekārtu sadalījums pēc piesārņojošo darbību veida

Uz 2025. gada jūliju Dienesta redzes lokā ir **11 915** spēkā esošas piesārņojošas darbības atļaujas (3.tabula). Plānojot resursus 2026.-2031. gadam, ir būtiski ņemt vērā uzraugāmo nozaru specifiku. Lai gan kvantitatīvi dominē enerģētikas un lauksaimniecības nozare (C kategorija), no vides risku viedokļa vislielāko resursu prasa notekūdeņu attīrīšanas iekārtu, sadedzināšanas iekārtu un atkritumu apsaimniekošanas pārbaudes.

3.tabula. Piesārņojošo darbību iedalījums pēc piesārņojošo darbību jomas un atļauju veidiem uz 17.07.2025

Piesārņojošo darbību sektori	A kategorijas darbības	B kategorijas darbības	C kategorijas darbības	Kopā	% no kopskaita
Enerģētika	16	715	3338	4069	28%
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un kokapstrāde	33	40	3943	4016	27%
Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas	0	873	382	1255	9%
Atkritumu apsaimniekošana	27	584	0	611	4%
Metālu ražošana un apstrāde	6	176	230	412	3%
Ķīmiskā rūpniecība un darbības ar ķīmiskajām vielām un ķīmiskajiem produktiem	4	322	164	490	3%
Pārtikas rūpniecība	7	147	209	363	2%
Minerālu izstrādājumu ražošana un apstrāde	4	30	74	108	1%
Citas darbības*	3	253	3129	3685	23%
Kopā	100	2855	11469	14709**	100%

*Citas darbības iekļauj: Iekārtas papīra vai kartona ražošanai, ostu piestātnes, lidostas, krematorijas, vēja elektrostacijas, cementa ražotnes, zivaudzētavas u.c.

**Piezīme: Tabulā norādīts piesārņojošo darbību jomu skaits. Tā kā vienā atļaujā var būt iekļautas vairākas darbības jomas (piem., notekūdeņu attīrīšana + katlu māja), kopējais darbību skaits pārsniedz izsniegto atļauju skaitu.

1.4. Resursu kapacitāte

Lai nodrošinātu Vides inspicēšanas plāna izpildi 2026.-2031. gada periodā, Dienests analizē pieejamos cilvēkresursus, normatīvajos aktos noteikto darba apjomu un salīdzina tos ar pēdējo gadu faktisko pārbažu skaitu.

1.4.1. Normatīvais regulējums un obligātais pārbažu biežums

Normatīvie akti nosaka obligāto minimālo pārbažu biežumu dažādām iekārtu kategorijām (4.tabula).

4.tabula. Normatīvajos aktos noteiktais minimālais kontroles biežums

Iekārtas veids	Minimālais biežums	Normatīvais pamatojums	Kopējais iekārtu skaits	Gadā pārbaudāmo iekārtu skaits
<i>A kategorijas iekārtas</i>	1x 1-3 gados*	Likums "Par piesārņojumu"	96	32
<i>B kategorijas iekārtas</i>	1x 3 gados	Likums "Par piesārņojumu"	2520	497
<i>B kategorijas NAI ar jaudu $\geq 20 \text{ m}^3/\text{dnn}$</i>	1x gadā	MK noteikumi Nr. 34	899	899
<i>B kategorijas EEI</i>	1x gadā	MK noteikumi Nr. 388	130	130
<i>Rūpniecisko avāriju riska objekti (SEVESO, DP) - augstāka riska līmeņa objekti</i>	1x gadā	MK noteikumi Nr. 131	29	29
<i>Rūpniecisko avāriju riska objekti (SEVESO, RANP) - zemāka riska līmeņa objekti</i>	1x 3 gados	MK noteikumi Nr. 131	38	15
<i>C kategorijas iekārtas</i>	1x 3 gados	Likums "Par piesārņojumu"	9255	3085
Pārbaudāmo iekārtu skaits gadā			12967	4687

*Piezīme: A kategorijas biežums var tikt samazināts, ja ieviesta EMAS/ISO 14001

1.4.2. 2024. un 2025. gada datu analīze

Plānojot nākamo periodu, Dienests balstās uz faktisko 2024. gada un 2025. gada pārbauhu biežumu.

Cilvēkresursu aprēķinā valsts vides inspektors tiek vērtēts ar koeficientu 1 un sektora vadītājs - ar koeficientu 0,5, jo pārbaudes tiek veiktas 50% no viņu darba laika. Atlikušo laiku sektora vadītāji velta padoto darbinieku uzraudzībai, lēmumu kvalitātes kontrolei un darba plānošanai.

5.tabula. Kontroles resursu un izpildes rādītāji 2024. un 2025. gadā

Rādītājs	2024	2025
<i>Faktiskās slodzes</i>	58	54
<i>Kopā veiktās pārbaudes</i>	4024	3656
<i>t.sk. Plānotās pārbaudes</i>	2837	2307
<i>t.sk. Neplānotās pārbaudes</i>	856	882
<i>t.sk. Uzraudzības pārbaudes</i>	331	467
<i>Vidējais plānoto pārbauhu skaits gadā</i>	49	43
<i>Vidējais pārbauhu skaits uz slodzi</i>	69	68

1.4.3. Resursu kapacitātes prognoze

Vērtējot kopējo pārbaudāmo iekārtu skaitu attiecībā pret faktisko inspektoru skaitu un spēju izpildīt darba plānu, tiek secināts, ka esošā piesārņojuma jomas kontroles inspektoru **kapacitāte ir nepietiekama**, lai nodrošinātu visu aprēķināto obligāto A, B un C kategorijas iekārtu pārbaūžu veikšanu.

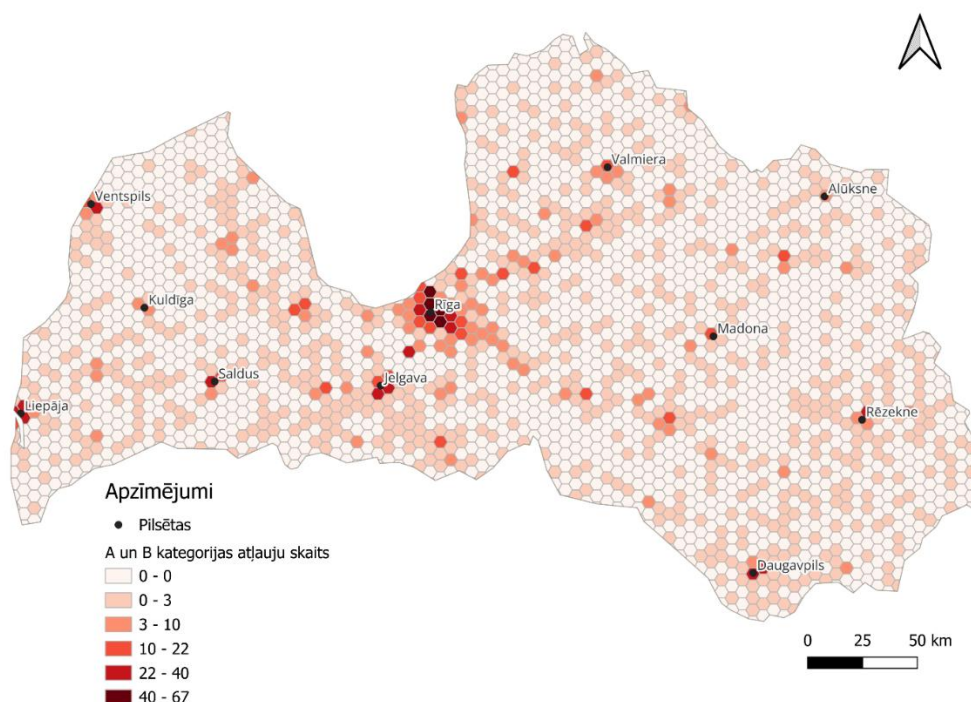
Balstoties uz 2024. un 2025. gada datu analīzi, nākamajā plānošanas periodā paredzams, ka:

Kontrolējamo iekārtu skaits uz slodzi	73 pārbaudes gadā
Faktiskais vidējais plānoto pārbaūžu skaits uz slodzi	46 pārbaudes gadā
Deficīts	- 27 pārbaudes gadā

2. Ģeogrāfiskais pārklājums un teritoriālais risku novērtējums

Atšķirībā no iepriekšējiem plānošanas periodiem, šis plāns definē ģeogrāfisko pārklājumu, balstoties uz piesārņojošo darbību objektu faktisko vietu un vides riskiem, nevis reģionālajām struktūrvienībām. Tas saistīts ar Dienesta uzsākto procesu efektivizāciju, specializējot inspektoros, kas darbojas visā Latvijas teritorijā.

Plāns aptver visu Latvijas Republikas teritoriju. Uzraudzību organizē, balstoties uz risku izvērtējumu, koncentrējot kontroles pasākumus teritorijās un objektos ar paaugstinātu piesārņojuma slodzi un būtisku ietekmi uz vidi, neierobežojoties ar administratīvajām robežām. 7. attēlā redzams A un B kategorijas piesārņojošo darbību izvietojums Latvijas teritorijā.

7. attēls. A un B kategorijas atļauju telpiskais blīvums Latvijas teritorijā

2.1. Siltumenerģijas ražošana

Ģeogrāfiskais pārklājums: Izklaidēts visā Latvijas teritorijā, cieši saistīts ar apdzīvoto vietu siltumapgādes infrastruktūru.

Objektu skaits: 29 lielas jaudas (> 50 MW), 230 vidējas jaudas (5-50 MW), 2250 mazas jaudas (0,2-1 MW) sadedzināšanas iekārtas.

Vides riski: Galvenais risks ir gaisa piesārņojums (cietās daļiņas, NO_x, SO₂). Mazas jaudas iekārtām riskus rada neatbilstoša kurināmā izmantošana un neatbilstoša ekspluatācija paredzētajam tehnoloģiskajam režīmam. Jaunās emisiju robežvērtības, kas stājas spēkā 2025.–2030. g. un kuras nosaka 27.01.21. MK

noteikumi Nr.17, pieprasa pastiprinātu monitoringu, lai nodrošinātu atbilstību normatīviem un uzlabotu gaisa kvalitāti pilsētās.

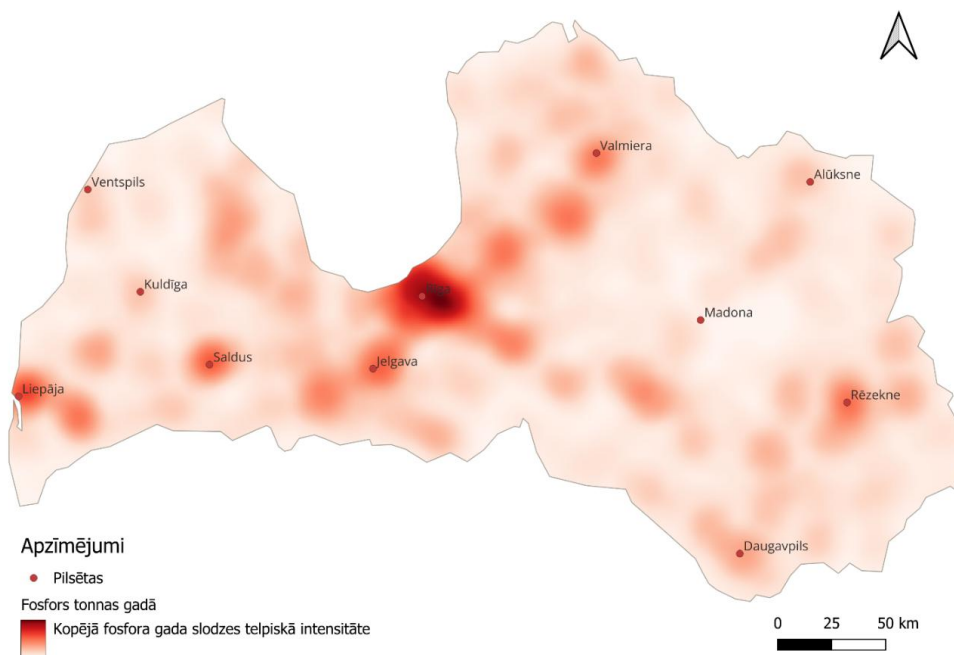
2.2. Notekūdeņu apsaimniekošana

Ģeogrāfiskais pārklājums: Visa Latvijas teritorija, ar uzsvaru uz pilsētām un blīvi apdzīvotām vietām, kur darbojas centralizētās kanalizācijas sistēmas.

Objektu skaits: Kontrole aptver 899 B kategorijas atļaujas notekūdeņu attīrīšanas iekārtām (jauda > 20 m³/dnn), kur 88% no tām ir komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu operatori un 376 C kategorijas NAI.

Vides riski:

- **Notekūdeņu neatbilstoša attīrīšana:** Būtisku risku rada mazās apdzīvotās vietās, lauku teritorijās vai pilsētām piegulošos ciemos izmantotās iekārtas, kuras netiek pareizi ekspluatētas, kā arī mēdz būt tehnoloģiski neatbilstošas. Lai nodrošinātu kvalitātes nepasliktināšanos saņemtajā ūdensobjektā, īpaša uzmanība ir jāpievērš iekārtu ar CE < 10 000 efektivitātei fosfora emisiju samazināšanā.
- **Kombinētās sistēmas, kas izbūvētas sadzīves, ražošanas un lietus notekūdeņu savākšanai:** Rīgā un citās pilsētās lietusgāžu laikā, neattīrīti notekūdeņi tiek tieši emitēti vidē caur avārijas izplūdēm (t.s. pārplūdes). Augsts risks ir arī nekontrolēta lietusūdeņu un infiltrāta nokļūšana sistēmā, kas rada papildus slodzi iekārtām, paaugstinot dūņu izskalošanās riskus un traucējot pilnvērtīgu notekūdeņu attīrīšanas ciklu.
- **Ražošanas notekūdeņi:** Nepietiekama priekšattīrīšana pārtikas pārstrādes uzņēmumos rada draudus bioloģiskās attīrīšanas procesam komunālajās NAI.

8.attēls. Fosfora piesārņojuma slodžu (t/gadā) karte 2024.gadā (Emisiju dati: LVĢMC Statistikas pārskati "2-Ūdens")

2.3. Atkritumu apsaimniekošana un pārrobežu sūtījumi

Ģeogrāfiskais pārklājums: Visa Latvija. Pieci atkritumu apsaimniekošanas reģioni, kuros ietilpst desmit poligoni.

Objektu skaits: 2600 A/B atļaujas un 600 atkritumu apsaimniekošanas atļaujas. Aptuveni 200 pārrobežu sūtījumu saskaņojumi.

Vides riski: Augsnes, virszemes un pazemes ūdeņu un gaisa aizsardzība gan attiecībā uz poligonu infiltrāta apsaimniekošanas problēmām, gruntsūdeņu un virszemes ūdeņu monitoringu, datu kvalitāti, gan nelegālu atkritumu apglabāšanu un dedzināšanu, kas rada tiešu piesārņojumu videi un draudus cilvēku veselībai. Augsts poligonos apglabāto atkritumu īpatsvars (47,3 % 2023. gadā⁴), radot metāna emisiju riskus un apdraudot ES mērķu sasniegšanu 2035. gadam. Pārrobežu sūtījumu "atkritumu tūrisma" risks, kur bīstamie atkritumi (nolietotas riepas, svina akumulatori, e-atkritumi, u.c.) tiek nelegāli ievesti vai izvesti, maskējot tos par lietotām precēm vai izejmateriāliem, lai izvairītos no vides prasībām un finanšu garantiju nodrošināšanas.

2.4. Lauksaimniecība (īpaši jutīgās teritorijas)

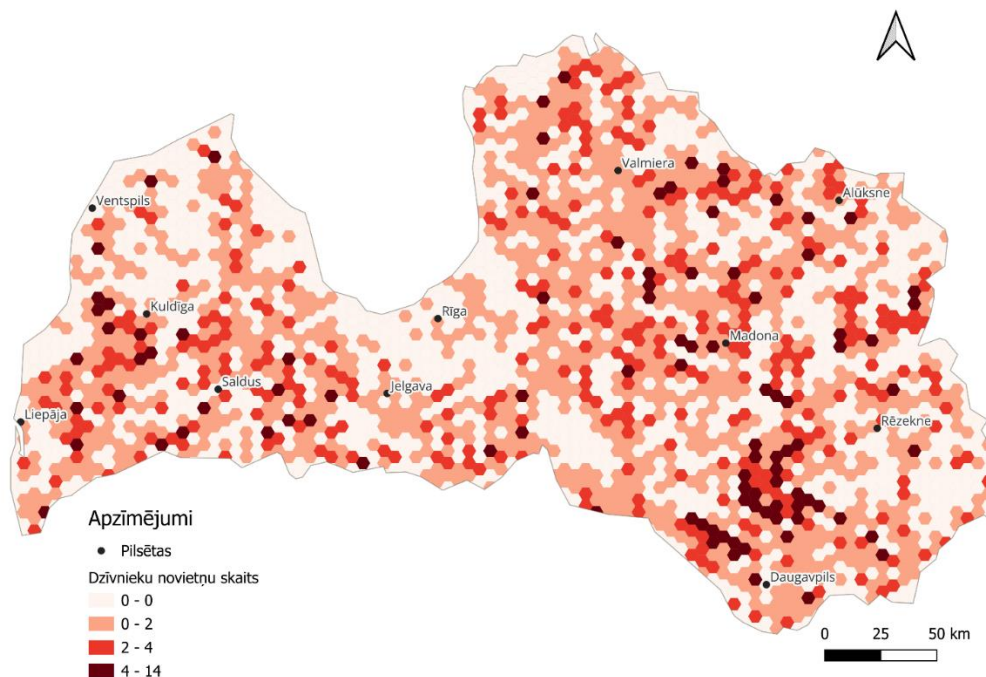
Ģeogrāfiskais pārklājums: Latvijā ir noteiktas īpaši jutīgās teritorijas⁵, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augšnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem. Primāri aptver Zemgales līdzenumu (Dobeles, Bauskas, Jelgavas apkārtni) un daļu Pierīgas (Mārupe, Olaine, Sigulda).

Objektu skaits: Latvijā ir 41 izsniegta A kategorijas atļauja piesārņojošai darbībai dzīvnieku novietnēs (fermās), kurās tiek veikta intensīva cūku vai mājputnu audzēšana. 3205 dzīvnieku novietnes iekļautas C kategorijas piesārņojošās darbības reģistrā. Veicot lauksaimniecības operatoru kontroli, tiek uzraudzīts, vai ir izbūvēta kūtsmēslu krātuve, vircas krātuve, ir atbilstoša notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošana, ierīkots kūtsmēslu uzskaites žurnāls u.c. nosacījumi. Uzraudzība tiek veikta pamatojoties uz risku analīzē balstītu kontroli.

Vides riski: Galvenie riski saistīti ar smaku emisijām, potenciālo ietekmi uz vidi (grunti, gruntsūdeņiem un virszemes ūdensobjektiem) kūtsmēslu neatbilstošas uzglabāšanas vai izkliešanas dēļ un neatbilstoša atkritumu apsaimniekošana + amonjaka emisijas.

⁴ <https://www.vvd.gov.lv/lv/jaunums/pec-parbauzu-veikšanas-visos-latvijas-atkritumu-poligonos-vvd-secina-neskiroto-un-apglabato-atkritumu-ipatsvars-joprojam-ir-liels>

⁵ Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 834 "Prasības ūdens, augšnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma". <https://likumi.lv/ta/id/271376>

9.attēls. C kategorijas reģistrācijas dzīvnieku novietnēm telpiskais blīvums Latvijas teritorijā

2.5. Ostas un industriālās teritorijas

Ģeogrāfiskais pārklājums: Rīgas (Mīlgrāvis, Sarkandaugava, Bolderāja), Ventspils un Liepājas ostu teritorijas un tām piegulošās industriālās zonas, kā arī Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona. Mazās ostas - Skulte, Mērsrags, Salacgrīva, Pāvilosta, Roja, Jūrmala un Engure. To īpatsvars kopējā kravu apgrozījumā ir neliels - 5.7%. Tām galvenokārt ir nozīme ekonomiskās aktivitātes, tai skaitā zvejas veicināšanā reģionos.

Objektu skaits: 9 lejāmkravu un 43 beramkravu termināļi Rīgas, Ventspils un Liepājas ostās.

Vides riski: Gaisa aizsardzība un gaisa kvalitātes nodrošināšana ostu teritorijās ietver potenciālos riskus, kas saistīti uz putekļu, gaistošo organisko savienojumu un citu piesārņojošo vielu emisijām, kā arī ar ostu darbību saistītām traucējošām smaku emisijām. Laika posmā no 2021. līdz 2025. gadam lielākajās Latvijas ostās - Rīgā, Liepājā un Ventspilī - nav konstatētas aktuālas vai pamatotas sūdzības par naftas produktu izraisītām smakām, kas skaidrojams ar naftas produktu pārkraušanas apjomu samazināšanos un politisko situācija pasaulē.

Vienlaikus Liepājas ostā epizodiski konstatēta birstošo kravu putēšana, kas atsevišķos gadījumos ir radījusi ietekmi (nopotējumus) blakus esošās dzīvojamās apbūves teritorijās. Reģistrēts pa vienai putēšanas epizodei 2022. un 2023.gadā. Periodiski tiek saņemtas iedzīvotāju sūdzības par putēšanu no beramkravu pārkraušanas Rīgas ostā: 2021. gadā - 9, 2024.g. - 2, 2025.g.- 12 sūdzības no Mangaļsalas apkārtnes.

Visās lielajās Latvijas ostās kā ilgtermiņa vides risks saglabājas ar ostu darbību saistītais vēsturiskais piesārņojums, kura ietekme pakāpeniska tiek mazināta sanācijas projektu ietvaros.

2.6. Autoservisi un nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošana

Ģeogrāfiskais pārklājums: Augstākā koncentrācija ir pilsētās, to industriālajās teritorijās.

Objektu skaits: Kontrole aptver 2808 C kategorijas piesārņojošās darbības reģistrācijas (uz 04.02.2026.).

Piemērojot principu “Konsultē vispirms!” no 2019. gada līdz 2023. gadam Dienests ir īstenojis kampaņas autoservisu īpašniekiem par to, kā ievērot vides prasības un ar savu darbību nekaitēt videi. Kampaņu ietvaros tika pievērsta uzmanība vides aizsardzības prasību ievērošanas nepieciešamībai, piemēram, ikgadējās kampaņās uzsvars vērsts uz autoservisos apsaimniekoto nolietoto riepu, atstrādāto eļļu, eļļu filtru, akumulatoru u.c. videi bīstamo atkritumu apsaimniekošanu, nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanu, augsnes un grunts piesārņojumu.

Vides riski:

- **Bīstamie atkritumi:** Nelegāla eļļu, filtru un plastmasu dedzināšana vai uzglabāšana bez hermētiska seguma (2023.gadā konstatēts 59% pārbaudēs).
- **Augsnes piesārņojums:** 2023. gada monitoringa dati uzrādīja naftas produktu klātbūtni virs mērķlielumiem (1 mg/kg) visos 10 testētajos objektos, tāpat 8 augsnes paraugos testētas smago metālu - hroma (Cr), svina (Pb), niķeļa (Ni) un kadmija (Cd) koncentrācijas, tās pēc tam salīdzinātas ar augsnes un grunts normatīviem, tādējādi secinot, ka nevienā no 8 paraugiem nav pārsniegts testēto rādītāju kritiskais robežlielums un piesardzības robežlielums, tomēr daļā paraugu atsevišķu smago metālu koncentrācijas pārsniedz mērķlielumus, norādot uz augsnes piesārņojuma akumulēšanās risku ilgtermiņā. Kampaņas laikā veikto augsnes un grunts paraugu testēšanas iegūtie rezultāti liecina, ka būtiskas neatbilstības netika konstatētas un padziļināta izpēte un monitorings kampaņas ietvaros pārbaudītajos objektos nav nepieciešams.
- **Nelegāla izjaukšana:** Darbība bez B kategorijas atļaujas, apejot ražotāju atbildības sistēmas (tikai aptuveni 30% auto tiek pārstrādāti legāli).

3. Regulāras vides inspicēšanas programma

Dienesta veikto pārbaūžu mērķis ir panākt piesārņojuma novēršanu vai mazināšanu, lai piesārņojuma dēļ nerastos kaitējums cilvēku veselībai, īpašumam un videi, kā arī novērst kaitējuma radītās sekas. Dienests īsteno sistemātisku un uz risku izvērtējumu balstītu vides uzraudzību. Šajā sadaļā ir noteikta kārtībā, kādā tiek izstrādāts ikgadējais pārbaūžu plāns, definēti riska kritēriji un organizētas pārbaudes.

3.1. Vides risku novērtēšana

Vides risku novērtēšana ir cieši saistīta ar prasībām par minimālo pārbaūžu veikšanas biežumu. Identificētais riska līmenis nosaka, cik bieži attiecīgā iekārta ir jāpārbauda, nodrošinot, ka resursus koncentrē uz objektiem ar augstāko potenciālo bīstamību videi.

Pārbaūžu plānā pārbaudāmās iekārtas nosaka, ievērojot likuma “Par piesārņojumu” 49. panta prasības. Iekārtu riska vērtējumu, uz kura pamata nosaka pārbaūžu prioritāti, veic, ņemot vērā šādus kritērijus (6.tabula).

6. tabula. Vides risku kritēriji pēc kuriem novērtē piesārņojošo darbību iekārtas

KATEGORIJA	NOVĒRTĒŠANAS KRITĒRIJI
AUGSTA RISKA PAZĪMES	Potenciālā un faktiskā ietekme uz vidi un cilvēku veselību, tostarp, emisiju veids un apjoms, vides jutīgums emisiju ietekmētajā vietā, iekārtu avāriju riski un iespējamās sekas. <i>Piemērs: Dzīvnieku novietne bez izbūvētas mēslu krātuves saņem augstāku riska punktu skaitu nekā novietne ar atbilstošu krātuvi. Tāpat notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, kuru emisijas nonāk virszemes ūdensobjektos, vērtē kā augstāka riska objektu.</i>
LĪDZŠINĒJĀ DARBĪBA	Vēsturiskā atbilstība – iepriekšējās pārbaudēs konstatētas būtiskas neatbilstības (administratīvie sodi, lēmumi par veicamām rīcībām u.c.), neizpildīti Dienesta rīkojumi, neiesniegti statistikas pārskati, uzsākti kriminālprocesi. Sūdzības par objekta darbību Operatori, kuru amatpersonas ir riska amatpersonu reģistrā - atbilstoši Dienesta Riska amatpersonu reģistram, kurā iekļauj komersantus saskaņā ar Dienesta noteiktiem kritērijiem.
NORMATĪVIE KRITĒRIJI UN PRIORITĀTES	Normatīvajos aktos noteiktais minimālais pārbaudžu biežums (skat. 4.tabula) Plānošanas dokumentos noteiktās valsts prioritātes <i>piemēram, “Smalko daļiņu, amonjaka, slāpekļu oksīdu, gaistošo organisko savienojumu un sēra dioksīda emisiju samazināšanas plāns 2026.-2030. gadam” ir noteikts regulāri veikt vidējās jaudas sadedzināšanas iekārtu pārbaudes</i> Specifiskas piesārņojošas darbības jomas, kurās objektus atlasa, analizējot dažādās informācijas sistēmās pieejamos datus <i>piemēram, NAI pārbaudžu objekti izraudzīti, analizējot emisiju datus</i> Dienesta darba plānā noteiktie uzdevumi <i>piemēram, veikt kritiskāko pazemes ūdeņu atradņu pārbaudes, ikgadēji veikt atkritumu poligonu pārbaudes u.c.</i> Vadības sistēma (EMAS) - Operatora dalība Eiropas Savienības vides vadības un audita sistēmā (EMAS) saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 1221/2009. Dalība šādās sistēmās samazina riska punktu skaitu un var pamatot retāku pārbaudžu veikšanas biežumu.

Iekārtu kontroles biežuma novērtēšanas sistēmas izstrādē (risku matricā) ņemtas vērā arī IMPEL (Eiropas Savienības Vides tiesību aktu ieviešanas un izpildes tīkla) vadlīnijas⁶ un tajās noteiktie riska novērtēšanas kritēriji.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) 10.panta prasības attiecas uz Direktīvas I pielikumā minētajām darbībām, kuras Latvijas tiesību sistēmā ir transponētas likuma “Par piesārņojumu” 1.pielikumā “Piesārņojošas darbības (iekārtas), kurām nepieciešama A kategorijas atļauja”. **Nemot vērā minēto, A kategorijas piesārņojošām darbībām piemēro Direktīvā noteikto kontroles biežumu.**

Papildus iepriekš minētajam A, B un C kategorijas piesārņojošo darbību iekārtām Dienests kontroles biežumu nosaka, pamatojoties uz risku analīzē balstītiem objektu kontroles biežuma novērtēšanas kritērijiem, visām augsta riska iekārtām nosakot minimālo kontroles biežumu (skat. 7.tabulu).

7.tabula. A, B un C kategorijas piesārņojošo darbību iekārtu pārbaudes biežums

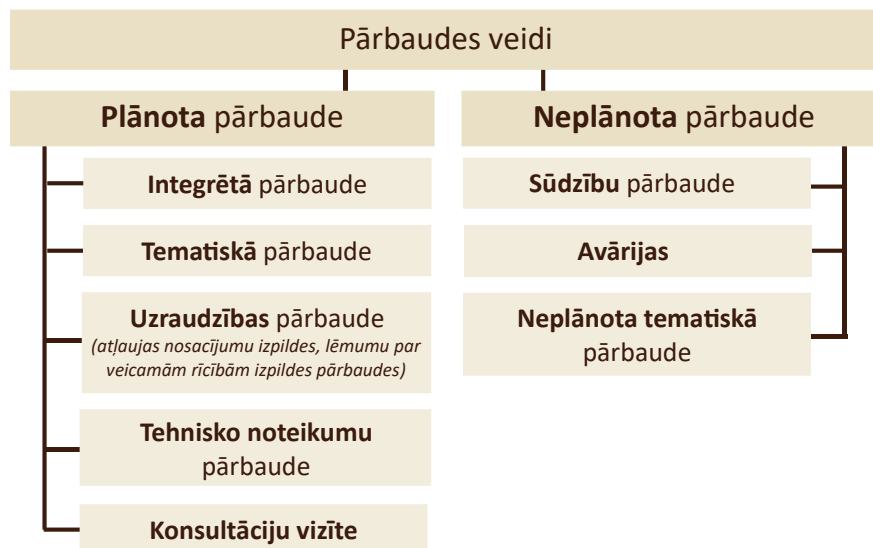
PIESĀRŅOJŠĀS DARBĪBAS IEKĀRTA	PĀRBAUDES BIEŽUMS
A atļauja (visas iekārtas, izņemot EEI)	Ne retāk kā reizi trijos gados
A atļauja (EEI)	Ne retāk kā reizi gadā
B atļauja (EEI un NAI ar CE >2000)	Ne retāk kā reizi gadā (ieskaitot attālinātās NAI pārbaudes)
B atļauja (visas augsta riska* iekārtas, izņemot EEI un NAI, kuras pārbauda ne retāk kā reizi gadā)	Ne retāk kā reizi piecos gados
C reģistrācija (visas augsta riska iekārtas)	Ne retāk kā reizi desmit gados, un izvērtējot prioritātes
Jauns operators un jauna augsta riska iekārta ar A, B atļauju vai C reģistrāciju	3 mēnešus pēc A vai B piesārņojošās darbības uzsākšanas un gada laikā pēc C piesārņojošās darbības uzsākšanas, izvērtējot nepieciešamību (<i>Konsultāciju vizīte</i>)
A, B atļauja vai C reģistrācija	Pēc uzdotās veicamās rīcības izpildes termiņa beigām

**Augsta riska iekārta – iekārta, kas atbilst vismaz vienai no objektu kontroles biežuma kritērijiem noteiktajām riska pazīmēm*

⁶ <https://www.impel.eu/en/topic/cross-cutting-tools-and-approaches/inspection/guidance-and-tools/>

3.2. Pārbažu veidi un to organizācija

Pārbažu veidi: Dienests izšķir plānotās un neplānotās pārbaudes (10.attēls).

10.attēls. Pārbažu veidi

Plānotās pārbaudes plāno mērķtiecīgi, lai pārliecinātos, ka operators, veicot piesārņojošo darbību, ievēro normatīvajos aktos un atļaujās noteiktās prasības, kā arī lai nodrošinātu, ka iekārtas emisijas nerada būtisku negatīvu ietekmi uz vidi un cilvēku veselību.

Papildus plānveida pārbaudēm tiek veiktas arī **neplānotas** pārbaudes, kas tiek organizētas, reaģējot uz saņemtajām sūdzībām, informāciju par avārijām. Tāpat Dienests izvērtē no citiem saņemto informāciju par iespējamām neatbilstībām un, izvērtējot prioritātes, nepieciešamības gadījumā veic pārbaudi.

Dienests īsteno arī **konsultāciju vizītes** - jaunam operatoram un jaunām iekārtām - trīs mēnešu (A un B atļaujām) līdz gada (C reģistrācijām) laikā pēc darbības uzsākšanas. Inspektora mērķis ir pārliecināties, vai operators ir izpratis vides aizsardzības normatīvo aktu prasības un atļaujas nosacījumus. Vizīšu laikā inspektors sniedz skaidrojumus arī par citiem operatoram aktuāliem jautājumiem. Šādu vizīšu mērķis ir preventīvi novērst iespējamās neatbilstības un veicināt negatīvas ietekmes uz vidi un cilvēku veselību novēršanu vai samazināšanu, veidojot izpratni un sadarbību.

Pārbaudes tiek mērķtiecīgi plānotas, lai uzraudzītu, vai operators, veicot piesārņojošo darbību, ne tikai ievēro atļaujā noteiktos limitus, bet vai iekārta tiek atbilstoši ekspluatēta un vai atļaujā izvirzītie nosacījumi ir pietiekami, lai iekārtas darbības rezultātā nerastos būtiska negatīva ietekme.

Ja pārbaudēs konstatē neatbilstības, vides inspektora uzdevums ir panākt operatora rīcību un pasākumus šo neatbilstību novēršanai.

Pārbažu organizēšana

Saskaņā ar Dienesta iekšējiem noteikumiem par kontroles kārtību pārbaude objektā nav tikai fiziska objekta apsekošana uz vietas. Tas ir komplekss un laikietilpīgs process, kurā būtisku daļu darba veic gan pirms klātienes pārbaudes, gan pēc tās, nodrošinot pārbaudes rezultātu dokumentēšanu.

Būtisku laika resursu aizņem ar pārbaudi saistītie darbi, kas ietver šādus posmus:

- **Sagatavošanās** - operatora lietas, iepriekšējo pārbažu rezultātu, darbības vēstures, izsniegto atļauju un normatīvo aktu prasību analīze.
- **Komunikācija** - informatīvo vēstuļu sagatavošana, saziņa ar operatoru.
- **Datu analīze** - operatora iesniegto dokumentu, atskaišu un informācijas sistēmās pieejamo datu pārbaude un salīdzināšana.
- **Pārbaudes noformēšana** - pārbaudes rezultātu apkopošana, pārbaudes dokumentu sagatavošana, lēmumu pieņemšana un datu ievade informācijas sistēmās.

Dienesta pārbažu plānā ir iekļauti ne tikai operatori, kuri veic A, B vai C piesārņojošās darbības, bet arī operatori, kuri nodarbojas ar atkritumu apsaimniekošanu, t.sk. ar atkritumu pārrobežu sūtījumiem, veic darbības ar ozona slāni noārdošām vielām un fluorētām siltumnīcefekta gāzēm, derīgo izrakteņu ieguvi, ūdens resursu lietošanu (hidroelektrostacijas u.c.).

Vienlaikus piesārņojuma kontroles inspektoru faktisko kapacitāti veikt plānveida darbu būtiski ietekmē arī uzdevumi, kas nav iekļauti ikgadējā pārbažu plānā, tostarp:

- Operatīva reaģēšana uz pamatoti saņemtajām sūdzībām;
- Saņemto datu analīze par iespējamām neatbilstībām un neplānoto tematisko pārbažu veikšana;
- Pārbaudes objektos pirms atļaujas dokumenta izdošanas, grozīšanas, anulēšanas;
- Reaģēšana vides avāriju situācijās.

3.3. Pārbažu plāna sagatavošana

Sagatavošana: Dienests katru gadu sagatavo pārbažu plānu piesārņojuma un dabas resursu izmantošanas jomā. Pārbažu plānā iekļauj visas plānotās pārbaudes. Pārbažu skaitu aprēķina, vadoties no inspektoru skaita un uz pilnu inspektora slodzi noteikto plānoto pārbažu skaita. Objektus pārbažu plānā iekļauj atbilstoši 3.1.apakšpunktā vispārīgi aprakstītajiem kritērijiem, kuri detalizētāk noteikti Dienesta pārbažu plāna sagatavošanas un aktualizēšanas procedūrā.

Pārbažu plānā iekļautie objekti tiek grupēti atbilstoši pazīmei, pēc kuras veikta to atlase. Pie konkrētā objekta šī pazīme ir norādīta, un informē par pārbaudes uzdevumu, piemēram, pazīme "Emi test - SI" norāda, ka šajā objektā ir jāveic emisiju testēšana sadedzināšanas iekārtai.

Pēc kritērijiem, kuri galvenokārt saistīti ar vides riskiem, kā arī ar dabas resursu nodokļa aprēķinu un ietekmi uz valsts budžetu, un kritērijiem, kuri raksturo objekta potenciālo ietekmi uz vidi un līdzšinējo darbību, objektiem piešķiras punkti. Punktu princips ļauj sarindot objektus svarīguma secībā - saraksta augšgalā atrodas objekti ar lielāko punktu skaitu - nozīmīgākie, kuros pārbaudes jāveic prioritāri.

Pārbažu plāna sagatavošanas princips ir uzskatāmi parādīts 11.attēlā.

Kā tiek veidots piesārņojuma pārbažu plāns:

Piemērs ilustrācijai:

Viens inspektors gadā veic 46 plānotas pārbaudes

50 inspektori x 46 pārbaudes = 2300 plānotas pārbaudes

Papildus plānotajām pārbaudēm tiek veiktas neplānotās pārbaudes (piem., sūdzību)

Normatīvajos aktos noteiktais minimālais pārbažu biežums

Objekta darbība iepriekšējos 5 gadus

Uzdoto veicamo rīcību izpilde (uzraudzība)

Riska amatpersonu reģistrs

Augsta riska pazīme (emisijas rada vai var radīt būtisku negatīvu ietekmi)

Emisiju dati

Pārbažu plāns

Objekts 1	520p
Objekts 2	483p
Objekts 3	450p
Objekts 4	300p
Objekts 5	100p

Prioritāte

Piemērs:

2300 plānotas pārbaudes = 500 tehnisko noteikumu pārbaudes = 200 neplānotas pārbaudes = 1600 plānotas pārbaudes

11.attēls. Piesārņojuma jomas pārbažu plānošanas ilustrācija

Aktualizācija: Plāns ir dinamisks dokuments, kurš pastāvīgi tiek aktualizēts - izņemti neaktuālie objekti (piemēram, kam atcelts atļaujas dokuments) vai pievienoti jauni objekti (piemēram, objekts, kurā jāveic konsultāciju vizīte vai objekts, kurā jāuzrauga veicamās rīcības izpilde).

4. Ārkārtas vides inspicēšanas procedūras

Dienests nodrošina 24/7 gatavību reaģēt uz vides avārijām un būtiskiem pārkāpumiem. Ārkārtas inspicēšanas mērķis ir nekavējoties apturēt kaitējumu videi un nodrošināt pierādījumu fiksēšanu.

Operatīvās darbības centrālais punkts ir Dienesta Operatīvais koordinācijas centrs (OKC). Tas ir vadības punkts, kas:

- **Koordinē:** Pieņem un apstrādā ziņojumus no sabiedrības par vides pārkāpumiem (Vides SOS).
- **Monitorē:** Tiešsaistes režīmā seko līdzi monitoringa staciju datiem (putekļu sensori ostās, "elektroniskie deguni" smaku detektēšanai, videonovērošanas kameras riska objektos).
- **Vada:** Lielu avāriju gadījumā vada Rīcības un informācijas koordinācijas centra darbību, nodrošina informācijas apriti starp Dienesta struktūrvienībām un glābšanas dienestiem.

Ārkārtas vides pārbaudes Dienests veic šādos gadījumos:

- Saņemta informācija par nopietniem vides incidentiem, avārijām.
- Konstatēta iekārtas darbības būtiska neatbilstība normatīvo aktu prasībām, kas rada vai var radīt būtisku kaitējumu videi, ir paredzēta pārbaude objektā

Dienests atsevišķi ir izstrādājis un regulāri aktualizē metodiskos norādījumus rīcībai avārijās un avāriju situāciju gadījumos, kuros ir iekļautas rīcības procedūras.

5. Sadarbība ar citām kontrolējošām iestādēm

Lai nodrošinātu funkciju un uzdevumu izpildi, Dienests sadarbojas ar citām valsts un pašvaldību institūcijām saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 962 (8.tabula).

8. tabula. Valsts vides dienesta sadarbība ar citām kontrolējošām iestādēm

IENTĀDE	SADARBĪBAS VEIDS
DABAS AIZSARDZĪBAS PĀRVALDE	Sadarbība videi nodarītā kaitējuma noteikšanas, vides normatīvo aktu pārkāpumu, ietekmes sākotnējā izvērtējuma, tehnisko noteikumu un zemes dzīļu izmantošanas licenču izdošanas jomā
VALSTS UGUNSDZESĪBAS UN GLĀBŠANAS DIENESTS	Paaugstinātu avārijas riska objektu kontrole - MK noteikumi Nr.131 Sadarbība avārijās un avāriju situācijās
VALSTS DARBA INSPEKCIJA	Paaugstinātu avārijas riska objektu kontrole - MK noteikumi Nr.131
PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS CENTRS	Paaugstinātu avārijas riska objektu kontrole - MK noteikumi Nr.131
LAUKU ATBALSTA DIENESTS	Informācijas saņemšana par reģistrētajām dzīvnieku novietnēm vides aizsardzības prasību ievērošanas uzraudzības nodrošināšanai
VALSTS IEŅĒMUMU DIENESTS	Informācijas apmaiņa dabas resursu nodokļa, atkritumu sūtījumu aprites jomā
VALSTS POLICIJA	Sadarbība avārijas un avāriju situācijās, resorisko pārbaužu un kriminālprocesu izmeklēšanas ietvaros
VESELĪBAS INSPEKCIJA	Trokšņu pārvaldība, piesārņojošas darbības atļaujas izsniegšanas procesā
PAŠVALDĪBAS	Piesārņojošas darbības atļaujas izsniegšanas procesā, vides kontrole

*ŠIS DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU